

Daňová politika ČR versus podnikatelský sektor v období celosvětové hospodářské krize

Filip Ježek

Slezská univerzita v Opavě

Abstrakt

Dosahování ekonomického růstu je přirozeným cílem snad každé země. Prostředky a použité nástroje však mohou být značně rozdílné. Sektor malých a středních firem je všeobecně považován za prospěšný z hlediska své jedinečné schopnosti absorpce pracovních sil. Cílem předloženého textu je proto analyzovat prováděnou hospodářskou politiku země, konkrétně její daňovou část, a hledat souvislosti mezi daňovou politikou státu a jejími důsledky pro podnikatelskou sféru a případně také podat vhodné doporučení podnikatelskému sektoru ve věci zohlednění daňové politiky ve strategickém řízení firmy.

Klíčová slova: daňová zátěž, daň z příjmů a zisků, příspěvky na sociální pojištění, příspěvky na zdravotní pojištění, Groves Clarkův mechanismus

Úvod

Soudobá daňová teorie a politika je výsledkem předchozího vývoje různých názorů a obsahuje nejen poznatky ekonomie, ale také např. finančnictví. V moderní teorii plní daně alokační, redistribuční i stabilizační funkci. Daň je především chápána jako cena placená za veřejné statky a její existence vyplývá z nutnosti zajištění chodu státu (Ježek 2010).

Vzhledem k významu a objemu daní je nutné chápat daně jako jeden z nejvýznamnějších prvků hospodářské politiky státu. Všeobecně je pak uznávána myšlenka, že během konjunktury se má docílit ekonomické aktivity zmírněním daňové zátěže. Daňový systém bývá také často využíván ke zmírnění sociálních nerovností v důchodech. V současnosti je možné pozorovat hospodářské problémy mnoha zemí. Ani v podmínkách ČR nelze říci, že by byla situace zcela bez problémů. Cílem předloženého textu je identifikace dopadů daně z příjmu fyzických osob a pojistného. Zjištění skutečnosti následně slouží jako podkladový materiál ke stanovení doporučení vhodných opatření v oblasti daňové politiky tak, aby byly minimalizovány distorzní účinky daně.

Další část textu si pak klade za cíl doplnit teorii strategického řízení firmy o nové poznatky týkající se účinku přímých daní na podnikatelské prostředí, s důrazem na zohlednění daňové politiky státu. Za předpokladu, že daňové zatížení je již natolik vysoké, že představuje útlum podnikatelské činnosti, firma, jež je vystavena tak značnému daňovému zatížení, s největší pravděpodobností zanikne. Domnívám se však, že pokud bude firma usilovat o uplatnění strategie přežití, je možné aplikovat Groves-Clarkův mechanismus zajištění efektivní alokace na případ kooperace dvou firem prostřednictvím realizace společného projektu.

Materiál a metodika

První část textu popisuje daňovou politiku v reálném prostředí na základě empirických dat. Analýza vlivu daní je přitom zaměřena zejména na současné podmínky, tzn. na co možná nejaktuálnější období. V samotném závěru, který je zaměřen na zohlednění daňové politiky ve strategickém řízení firem, je využit mechanismus známý pod názvem Groves-Clarkův mechanismus efektivní alokace veřejných zdrojů.

1. Úloha malých a středních podniků v ekonomice

Je všeobecně akceptováno, že malé a střední podniky (MSP) přispívají ke stabilitě ekonomického systému svou unikátní schopností absorbovat velkou část pracovních sil. Sektor MSP vnáší do ekonomiky prvek soutěživosti proti monopolním tendencím, přináší větší možnost volby ve spotřebě a je obecně považován za inovativní a flexibilní. Od osmdesátých let dvacátého století již téměř všechny státy hledají způsoby, jak podpořit rozvoj malých a středních firem a tím podpořit také hospodářský rozvoj celého státu, neboť „... široké uplatňování výsledků technologické a inovační revoluce v kombinaci s globální dělbou práce mělo za následek výrazné prohlubování příjmové a majetkové polarizace. Rychlý technický pokrok a s ním spojený růst produktivity práce znamenal uvolnění víc pracovních sil v porovnání s nově vytvořenými pracovními místy, což vytvářelo trvalý tlak na zvyšování strukturální nezaměstnanosti.“ (Šikula 2011).

V současnosti, kdy se projevují dopady celosvětové hospodářské a finanční krize, by měla hospodářská politika vlády směřovat ke stimulaci ekonomického růstu. Následující text bude proto věnován analýze účinku daňové politiky na sektor MSP.

2. Daňové zatížení fyzických osob v ČR

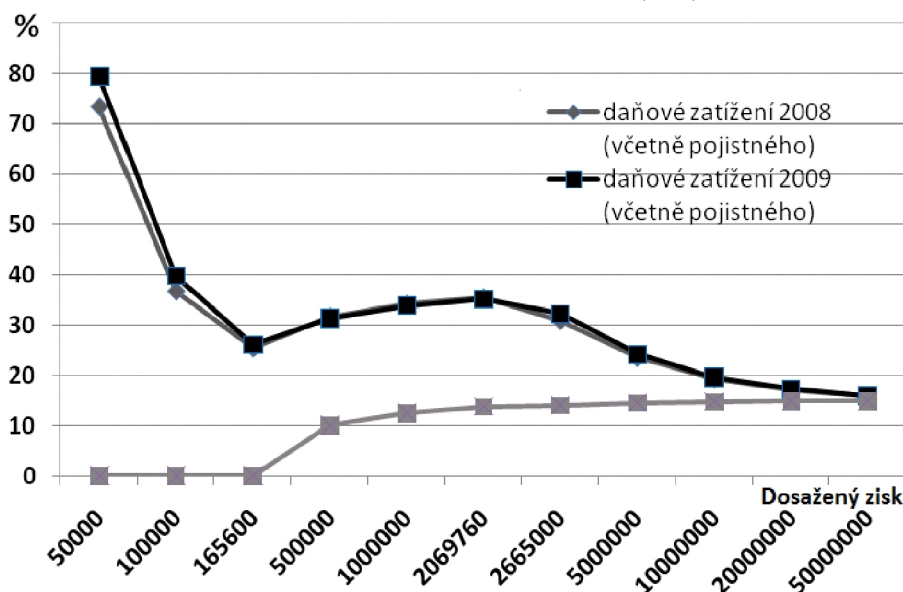
Jak vyplývá z podstaty věci i z daňové teorie, je zřejmé, že daně mají téměř vždy distorzní účinky (narušují chování ekonomických subjektů a nesou v sobě substituční i důchodový efekt. Substituční efekt motivuje poplatníka ke změně aktivit tak, aby minimalizoval svou daňovou zátěž, a důchodový efekt má za následek, že při zdanění má ekonomický subjekt méně finančních prostředků,

a tudíž mění strukturu svých výdajů ve prospěch komodit s nižší důchodovou elasticitou poptávky (Kubátová 2005.) Daňové zatížení osob samostatně výdělečně činných zachycuje tabulka 1¹.

Pro rok 2009 měla být sazba daně z příjmů FO dále snížena na 12,5 %, což nakonec nebylo realizováno. Namísto toho došlo ke snížení sazeb sociálního pojistného z 29,6 % na 29,2 %. Dopady změn daňové sazby pro skupiny s nízkými příjmy (oproti dřívější nejnižší sazbě 12 %) byly značně rozšířeny slevami na dani (např. základní sleva na poplatníka vzrostla ze 7 200 Kč na 24 840 Kč).

Pokud uvažujeme daňové zatížení bez pojistného, pak z grafu 1 jednoznačně vyplývá, že daňové zatížení zohledňuje situaci podnikatele s nízkým ziskem a jeho schopnost platit daně. V současnosti v ČR tedy daň z příjmů fyzických osob sama o sobě zohledňuje situaci poplatníka a jeho schopnost platit tuto daň. Jedná se zejména o skutečnost, že zatížení zisku daní z příjmu fyzických osob zohledňuje výši dosaženého zisku, čímž je dodržen základní princip schopnosti poplatníka k daňové úhradě.

Graf 1: Daňové zatížení OSVČ pro různé úrovně zisku (v %)

Zdroj: vlastní

Pokud však dále uvažujeme, že samostatně podnikající osoba je při své činnosti ze zákona povinna hradit i pojistné (na rozdíl např. od nezaměstnané osoby), jedná se o předpoklad lépe popisující realitu a pak je vhodné i tuto skutečnost zahrnout do dalších úvah (Ježek 2011). Z výše popsaného se jako

¹Do roku 2008 vyčíslení daňové zátěže komplikovala skutečnost, že pojistné hrazené ze zisku bylo zároveň i daňovým výdajem. Nicméně i následující výpočet se může případ od případu lišit a to např. v důsledku uplatňování dalších odečitatelných položek od základu daně.

Tabulka 1: Daňové zatížení OSVČ s různou úrovní zisku v roce 2008 (v %)

zisk	DzPFO před slevou	DzPFO po slevě	zatížení zisku DzPFO	(maximální) pojistné důchodové	(maximální) pojistné zdravotní	(maximální) pojistné celkem	zatížení zisku pojistným	celkové daňové zatížení
50 000	0	0	0,00	19 145,28	17 463,6	36 608,88	73,21776	73,21776
100 000	15 000	0	0,00	19 145,28	17 463,6	36 608,88	36,60888	36,60888
165 600	24 840	0	0,00	24 508,80	17 463,6	41 972,40	25,34565	25,34565
500 000	75 000	50 160	10,032	74 000,00	33 750,0	107 750,00	21,55	31,582
1 000 000	150 000	125 160	12,516	148 000,00	67 500,0	215 500,00	21,55	34,066
2 069 760	310 464	285 624	13,799 860 85	306 324,48	139 708,8	446 033,28	21,55	35,369 860 85
2 665 000	399 750	374 910	14,067 917	306 324,48	139 708,8	446 033,28	16,736 708	30,804 626
5 000 000	750 000	725 160	14,503 2	306 324,48	139 708,8	446 033,28	8,920 665 6	23,423 866
10 000 000	1 500 000	1 475 160	14,751 6	306 324,48	139 708,8	446 033,28	4,460 332 8	19,211 932 8
20 000 000	3 000 000	2 975 160	14,875 8	306 324,48	139 708,8	446 033,28	2,230 166 4	17,105 966 4
50 000 000	7 500 000	7 475 160	14,950 32	306 324,48	139 708,8	446 033,28	0,892 066 56	15,842 386 6

Pozn.: zisk a pojistné uvedeny v Kč

Zdroj: vlastní

největší problém jeví vysoké daňové zatížení (včetně pojistného) u nízkého zisku. Právě tato skutečnost může být příčinou toho, že, největší podíl na celkových nedoplatcích měly právě nedoplatky pojistného, viz následující tabulka.

Tabulka 2: Vývoj nedoplatků daňových příjmů veřejných rozpočtů v letech 2003–2010 (v mld. Kč)

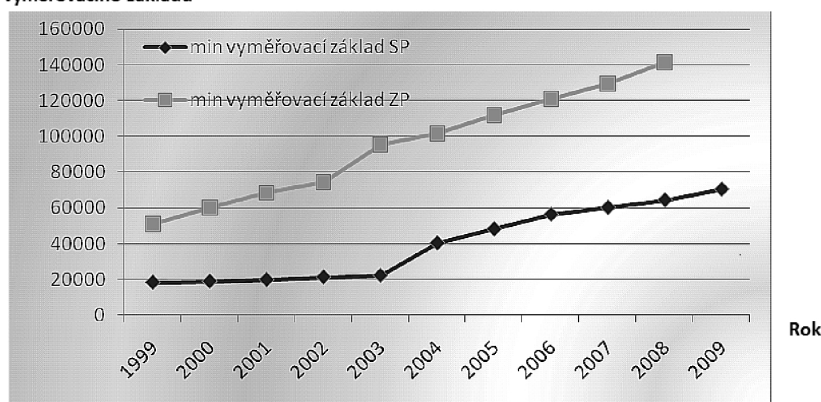
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Daň z přidané hodnoty	40,9	42,4	43,2	45,3	45,8	47,4	49,7	53,9
Daň z příjmu právnických osob	18,3	19,2	19,5	17,8	18,7	17,7	16,7	18,9
Daň z příjmu fyzických osob	17,8	19,3	19,5	20	19,5	19,4	18,4	19,7
Pojistné na soc. zabezpečení	63,7	62	62,2	59,7	57,5	55,8	59,7	60,1

Zdroj: Ministerstvo financí (2010)

Zdůvodnění těchto nedoplatků spočívá v tom, že nezaplacení pojistného může znamenat pro podnikatele určitou formu půjčky, byť úroky z takovéto půjčky představují penále v nemalé výši, neboť mohou činit více než 35 % p. a. z dlužné částky. Jiné zdůvodnění pramení z úvahy, že vzhledem k tomu, že pokud firma dosáhne nízkého zisku hospodaření, daňové zatížení (zahrnující v sobě i pojistné) je pro ně příliš vysoké, a proto jej subjekty nejsou schopny nést. Z uvedené tabulky je patrná tendence k mírnému nárůstu nedoplatků v čase, což se projevuje i u pojistného, u kterého je evidován nejvyšší objem ze všech daňových nedoplatků vůbec.

Graf 2: Roční minimální vyměřovací základy pojistného (v Kč)

Výše minimálního
vyměřovacího základu

Zdroj: vlastní, na základě údajů dostupných z <http://www.zpma.cz/individualni-platce/osvc/tabulka-vymerovacich-zakladu/> (Zdravotní pojišťovna METAL-ALIANCE [b. r.]

Na základě výše uvedených skutečností je možné konstatovat, že vlivem pojistného mohou mít OSVČ velmi vysoké daňové zatížení, a to zejména pokud se jedná o subjekty dosahující nízkého zisku. K podrobnější analýze mohou dále posloužit data týkající se vývoje pojistného a s tím spojených veličin.

Konkrétní hodnoty potřebných dat jsou uvedeny v tabulce:

Tabulka 3: Sazby a vyměřovací základy pojistného

	Sazba SP	Sazba ZP	Max. vyměřovací základ SP	Max. vyměřovací základ ZP	Min. vyměřovací základ SP	Min. vyměřovací základ ZP
1999	29,6	13,5	486 000	-	18 300	-
2000	29,6	13,5	486 000	-	18 900	51 000,0
2001	29,6	13,5	486 000	-	19 800	60 000,0
2002	29,6	13,5	486 000	-	21 300	68 400,0
2003	29,6	13,5	486 000	-	22 200	74 400,0
2004	29,6	13,5	486 000	-	40 416	95 142,0
2005	29,6	13,5	486 000	-	48 288	101 520,0
2006	29,6	13,5	486 000	-	56 508	111 805,5
2007	29,6	13,5	486 000	-	60 420	120 834,0
2008	29,6	13,5	1 034 880	1 034 880	64 680	129 360,0
2009	29,2	13,5	1 130 640	1 130 640	70 668	141 330,0
2010	-	-	1 707 048	1 707 048	-	-

Zdroj: vlastní, na základě údajů dostupných z <http://www.zpma.cz/individualni-platce/osvc/tabulka-vymerovacich-zakladu/> (Zdravotní pojišťovna METAL-ALIANCE [b. r.])

Změny sazeb pojistného, minimálních vyměřovacích základů a jiných parametrů však samy o sobě nemusejí nic znamenat. Při studiu struktury příjmů státního rozpočtu lze snadno dojít k tomu, že významnou část tvoří právě sociální příspěvky (povinné i dobrovolné platby zaměstnavatelů ve prospěch svých zaměstnanců, osob samostatně výdělečně činných a samoplátců orgánům sociálního zabezpečení a zdravotním pojišťovnám). Situaci zachycuje násl. tabulka.

Vzájemnou souvislost mezi vývojem sociálních příspěvků (jakožto příjmů státu) a vývojem minimálních vyměřovacích základů SP a ZP lze zkoumat např. prostřednictvím jednofaktorové regresní analýzy. Snadno pak lze dospět k tomu, že příjmy státního rozpočtu závisí na minimálních vyměřovacích základech pojistného statisticky významně, jinými slovy, mezi těmito veličinami existuje jistá závislost, neboť je patrné, že z vyššího vyměřovacího základu se platí i vyšší pojistné.

Tabulka 4: Podíl jednotlivých typů daní na celkových příjmech státního rozpočtu (v % z celkových příjmů)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Běžné daně z důchodů	21,95	21,75	22,69	22,97	23,58	22,72
Sociální příspěvky	36,48	37,41	36,76	37,71	37,06	38,12
Daně z výroby a dovozu	29,95	29,73	28,31	27,37	27,2	27,39
Kapitálové daně	0,06	0,07	0,08	0,07	0,09	0,05
	2005	2006	2007	2008	2009	
Běžné daně z důchodů	22,13	22,28	22,57	19,81	18,55	
Sociální příspěvky	39,01	39,6	38,98	40,38	38,34	
Daně z výroby a dovozu	27,7	26,59	26,66	27,34	28,35	
Kapitálové daně	0,06	0,06	0,03	0,02	0,02	

Pozn.: Sociálními příspěvky se rozumí povinné i dobrovolné platby zaměstnavatelů (ve prospěch svých zaměstnanců), zaměstnanců, osob samostatně výdělečně činných a samoplátců orgánům sociálního zabezpečení a zdravotním pojišťovnám.

Daně z výroby a dovozu jsou povinné platby, které výrobní jednotky musí platit státu a které se týkají výrobní činnosti či dovozu anebo použití výrobních faktorů (např. DPH, spotřební daně aj.).

Kapitálovými daněmi se rozumí nepravdivé platby ve prospěch vládních institucí z hodnoty majetku, aktiv nebo čistého jmění jednotky (např. daň darovací, dědická).

Zdroj: upraveno podle Příjmy a výdaje sektoru vládních institucí (Ministerstvo financí 2011)

3. Zohlednění daňové politiky ve strategickém řízení firem

V souvislosti s tím, co vyplynulo ze skutečností uvedených výše, přicházíme k poznání, že v případě podniků s nízkým ziskem, i když je míra daňového zatížení značná (zejména v případě, pokud zahrneme příspěvky pojistného také do kategorie přímých daní), stále existuje vysoký počet malých podnikatelských subjektů. Tyto subjekty však podle Českého statistického úřadu (2011) převážně generují zisk pouze do výše zhruba 200 tis. Kč a přitom se významně podílejí na růstu daňových příjmů státu, a to zejména v podobě příspěvků pojistného, u něhož jsou z hlediska dlouhého období každoročně navyšovány minimální vyměřovací základy. Na straně jedné to odpovídá struktuře daňových příjmů, která je orientovaná převážně na sociální zabezpečení a kde se objevuje silnější snaha zajistit sociální potřeby v zemi. Na straně druhé to představuje vysoké daňové zatížení sektoru podnikatelských subjektů v kategorii malých podniků se všemi distorzními účinky, které to s sebou přináší.

V případě daně uvalené na zisk firem lze hovořit o dopadu na jednotlivé firmy, přičemž teorie daňové incidence předpokládá, že se firmy budou i nadále (tzn. po uvalení daně) snažit o dosažení maximálního zisku. V důsledku takového zdanění přitom nedochází ke změnám mezních nákladů (MC) či mezních příjmů (MR), ale pouze dojde ke snížení celkového zisku firmy (Stiglitz 1986, s. 492–494).

To ovšem znamená, že subjekty, u nichž došlo ke snížení zisku v důsledku zdanění, budou na tuto skutečnost reagovat. Již bylo zmíněno, že fyzická osoba vykonávající podnikatelskou činnost je povinna hradit nejen daň z příjmů fyzických osob, ale také odvody pojistného. V takovém případě se dá říci, že schopnost poplatníka k daňové úhradě již značně klesá, a to zejména v případě, kdy je dosaženo nízkého zisku. Pokud poplatník dosáhl v roce 2010 ročního zisku ve výši 100 000 Kč, daň z příjmu fyzických osob, kterou by měl uhradit, je sice nulová, ale odvody pojistného činí cca 40 000 Kč. Pokud tyto odvody pojistného chápeme vzhledem k jejich charakteristice jako daň, pak je možné tvrdit, že celkové daňové zatížení v tomto případě činí 40 %. Je zřejmé, že pokud by poplatník dosahující ročního zisku 100 000 Kč byl od placení zmíněných odvodů osvobozen, mohla by být jeho měsíční odměna zhruba do výše minimální mzdy ($100\,000 / 12 = 8333,3$), pokud ovšem abstrahujeme od dalších nákladů na reprodukci nebo investiční činnost apod. V situaci, kdy poplatník dosahuje zisku ještě nižšího (např. 50 000 Kč ročně), odvede na pojistném opět zmíněných cca 40 000 Kč. Zde je již zcela patrné, že takovou činnost nebude s největší pravděpodobností vykonávat žádný subjekt.

Z hlediska vlivu daní na podnikatelské prostředí pak lze říci, že takto nastavené zatížení představuje ve svém důsledku útlum podnikatelské činnosti, neboť neumožňuje vykonávat takovou podnikatelskou činnost, která by přinášela sice jen minimální, ale přesto ještě dostatečnou odměnu (podnikající fyzické osobě) k základnímu zajištění obživy.

Nyní proto předpokládejme, že firma bude usilovat o přežití, případně bude jejím cílem uspokojit potřeby zúčastněných členů – udržet zaměstnanost. V takovém případě bude firma sledovat, zda je celkově schopna udržet svou existenci. V praxi jsou někdy uvažovány takové možnosti, jako např. různá sdružení, aliance, franchising a jiné formy kooperace. Situaci, kdy formou kooperace firma usiluje o přežití (a tím i zajištění zaměstnanosti svých členů), lze vysvětlit na následujícím příkladu. Uvažujme případ dvou firem. První má 2 zaměstnance, druhá 8. První firma dosahuje poměrně nízkého zisku, takže bude pro ni výhodné uvažovat o společném projektu a spolupráci s jinou firmou, kde očekává přínos z projektu ve výši 60 000 Kč na každého svého člena. Druhá firma dosahuje naopak zisku vyššího, proto očekává, že přínos jednotlivých zaměstnanců po realizaci společného projektu bude ve výši 10 000 Kč. Pokud by obě firmy začaly realizovat společný projekt, dosahovaly by jejich společné celkové náklady 450 000 Kč. Protože $500\,000\text{ Kč}$ (tj. $5 \times 60\,000 + 20 \times 10\,000$) je více než 450 000 Kč, zdá se, že se jim spolupráce vyplatí. Pokud však budou o návrhu na realizaci společného projektu obou firem hlasovat jednotliví zaměstnanci, přičemž každý by měl 1 hlas, pak ke spolupráci firem nedojde, neboť většina bude hlasovat proti takovému návrhu. Je-li totiž celkový počet zaměstnanců 25 a celkové náklady firmy budou ve výši 450 000 Kč, pak by každý nesl zátěž ve výši 18 000 Kč, což je u 20 členů více než přínos plynoucí ze společného projektu (10 000 Kč). Druhá firma by tak se spoluprací nesouhlasila. Nicméně protože součet mezních užitek všech členů je vyšší než celkové náklady, je vhodné (a efektivní) z hlediska celé společnosti projekt realizovat.

Existuje však postup, který zajistí přijetí návrhu na realizaci celého projektu (blíže viz Soukup 2003). Pokud máme k dispozici informace o celkových nákladech, které by bylo nutné vynaložit pro realizaci společného projektu, a informace o očekávaných přínosech, vypočítáme čistou hodnotu, kterou přinese realizace projektu jednotlivým členům. Pokud je součet těchto čistých hodnot všech jedinců kladný, je z hlediska celé společnosti alokačně efektivní projekt realizovat (Ježek 2011)

Tabulka 5: Realizace společného projektu více firem

	Počet zaměstnanců	Náklady projektu na zaměstnance	Očekávaný přínos projektu	Čistá hodnota	Daň
Firma 1	5	18 000	60 000	42 000	18 000
Firma 2	20	18 000	10 000	-8 000	0
Celkem	25	450 000		50 000	

Pozn.: všechny údaje (kromě počtu zaměstnanců) v Kč

Zdroj: vlastní

K tomu, aby byl projekt skutečně realizován, je však zapotřebí učinit další kroky – identifikovat tzv. klíčové jedince, tj. ty, kteří mohou svým rozhodnutím změnit celkový výsledek. Takového jedince lze identifikovat, když sečteme všechny čisté hodnoty mimo čistou hodnotu právě hodnoceného jedince. Pokud tento součet čistých hodnot má odlišné znaménko než původní součet čistých hodnot všech jedinců, pak se jedná o tzv. klíčový subjekt, neboť ten je schopen změnit konečný výsledek rozhodování, zda společný projekt realizovat. Proto je zapotřebí klíčovému subjektu udělit daň, a to ve výši celkové čisté hodnoty snížené o čistou hodnotu daného klíčového jedince. V našem případě to znamená, že tato daň by měla být uvalena na zaměstnance první firmy, pro které je realizace projektu velmi významná.

Diskuse

Zmíněný postup je využíván původně v teorii veřejných statků a je znám pod názvem Groves-Clarkův mechanismus zajištění efektivní alokace veřejných zdrojů. V této kapitole jsme jej aplikovali na případ spolupráce firem, kdy je cílem realizace společného projektu a tím také naplnění alternativního cíle firmy (v příkladu zejména firmy první) – zajištění zaměstnanosti pro její členy. Při aplikaci tohoto systému zajištění efektivní alokace zdrojů na problematiku trhu práce však existují určitá omezení. Jednak je potřeba, aby zde existovala autorita vymáhající stanovené daně, dále je potřeba, aby účastníci disponovali potřebnými informacemi o očekávaných přínosech, jakož i nákladech společného projektu, a v neposlední řadě je zde otázka toho, proč by měla mít druhá firma zájem na realizaci společného projektu, když jeho realizací de facto nic nezíská. Dalším omezením systému je i skutečnost, že prostředky získané uvalením daní na klíčové jedince nesmějí být použity ve prospěch kohokoli ze zúčastněných,

neboť by to mohlo zpětně ovlivnit jejich rozhodování o očekávaném přínosu z projektu.

Pokud bychom uvažovali, že zmíněnou autoritou by měl být stát, přičemž předpokládáme, že jeho cílem je dosáhnout stavu plné zaměstnanosti, pak by tento systém mohl být použit k zajištění takového cíle. Důvodem je skutečnost, že stát má možnost stanovovat daně a má také příslušnou autoritu, která může zajistit, aby se i firmy, které ze společného projektu vykazují zápornou čistou hodnotu, do něj zapojily, a to v zájmu zajištění efektivity z hlediska celospolečenského. Jako největší se však jeví dva zásadní problémy – problém informací (obtíže při hledání firem, které by mohly realizovat společné projekty, ale i obtíže při stanovování očekávaných přínosů) a problém motivační (viz druhá firma z příkladu, která při potenciální realizaci projektu vykazuje zápornou čistou hodnotu). Posledním problémem, který vyplývá z omezení systému, je skutečnost, že stanovením daně se odčerpají prostředky, které snižují daným jedincům finanční zdroje, které by mohly být vynaloženy např. k investičním účelům. V úvahu tak připadá možnost, kdy rozhodování o realizaci společného projektu pozůstane samotným firmám, ovšem pak je otázkou, do jaké míry je cílem jednotlivých firem maximalizace zisku a do jaké míry je to zajištění výhod pro své členy, tj. jak bylo uvedeno, např. udržet zaměstnanost.

Závěr

S nárůstem daňových příjmů státu do značné míry souvisí i výše daňového zatížení a vnímání daňové zátěže má následně dopad na očekávání firem o jejich budoucím vývoji. V návaznosti na to, jaké je podnikatelské prostředí (zda např. z něj plynou spíše příležitosti, či naopak ohrožení), jsou pak stanoveny strategie řízení firem, které jsou na základě teorie strategického řízení široce přijímány, protože se jedná o obecně platná doporučení. Danou problematiku však řeší pouze relativně zešíroka. Je velmi obtížné, snad až nemožné nalézt hlubší rozbor toho, jaké konkrétní kroky by měl subjekt dále učinit.

Dle mého názoru je v současné době a v mnoha případech velmi aktuální zvláště strategie přežití, a to zejména v případě malých a středních firem. K naplnění tohoto alternativního cíle firmy proto doporučuji aplikaci systému zajištění efektivní alokace zdrojů na problematiku trhu práce, i když zde existují určité problematické otázky. Při realizaci společného projektu více firem je např. nutné, aby účastníci disponovali potřebnými informacemi o očekávaných přínosech, jakož i nákladech společného projektu, což nemusí být vždy splněno. Rozhodování o realizaci společného projektu na úrovni jednotlivých firem je také problematické, z toho důvodu, že je otázkou, do jaké míry je cílem jednotlivých firem maximalizace zisku a do jaké míry je to zajištění výhod pro své členy, tj. např. udržet zaměstnanost či přežít. Přesto nelze než doporučit, aby firmy, které se nacházejí ve složité situaci, aktivně vyhledávaly možnosti spolupráce, mj. spolupráce na společných projektech více firem. K posuzování toho, zda je takový projekt jako celek vhodný realizovat, pak navrhuji aplikovat systém zajištění efektivní alokace zdrojů tak, jak je popsán ve výše uvedeném textu.

V současných podmínkách v ČR daň z příjmů fyzických osob sama o sobě zohledňuje situaci poplatníka a jeho schopnost platit tuto daň. Jedná se zejména o skutečnost, že zatížení zisku daní z příjmu fyzických osob zohledňuje výši dosaženého zisku, čímž je dodržen základní princip schopnosti poplatníka k daňové úhradě. Z tohoto důvodu doporučuji daň z příjmu fyzických osob ponechat beze změny.

Fyzická osoba vykonávající podnikatelskou činnost je ovšem povinna hradit nejen daň z příjmů fyzických osob, ale také odvody pojistného. V takovém případě se dá říci, že schopnost poplatníka k daňové úhradě značně klesá, a to zejména v případě, kdy je dosaženo nízkého zisku. Z hlediska vlivu daní na podnikatelské prostředí pak lze říci, že takto nastavené zatížení představuje ve svém důsledku útlum podnikatelské činnosti, neboť neumožňuje vykonávat takovou podnikatelskou činnost, která by přinášela sice pouze minimální, ale přesto ještě dostatečnou odměnu (podnikající fyzické osobě) k základnímu zajištění obživy.

Domnívám se, že v této oblasti existuje prostor pro realizaci konkrétních opatření spočívající v podstatné úlevě při placení odvodů pojistného u fyzických osob, které dosáhly nízkého zisku. V úvahu připadá např. zavedení takového opatření jen dočasně po přechodnou dobu, aby fyzická osoba získala časový prostor pro zvážení svých aktivit přinášejících nízký zisk nebo aby získala časový prostor pro přijetí takových opatření, která by mohla napomoci k jejímu rozvoji v budoucnu.

Na první pohled se sice může zdát, že stát na snižování odvodů pojistného a podpoře aktivit, které neznamenají příjem finančních prostředků do státního rozpočtu, nemusí mít nutně zájem, avšak je vhodné zohlednit skutečnost, že pokud není umožněno vykonávat podnikatelskou činnost, která by přinášela sice pouze minimální, ale přesto ještě dostatečnou odměnu, tento fakt znamená ve svém důsledku útlum podnikatelské činnosti, což zcela jistě nelze hodnotit jako pozitivní. Na druhou stranu zde existuje další významný problém, a to vysoký státní dluh, který dodnes vykazuje rostoucí tendenci. To je zřejmě důvod, proč ani v budoucnu nelze očekávat pokles daňového zatížení podnikatelských subjektů, zejména pokud se týče podnikajících fyzických osob, které mají odlišná specifika než osoby právnické – zde je totiž daňové zatížení alespoň částečně korigováno daňovou konkurencí mezi státy.

Poděkování

Tento článek vznikl za podpory projektu SGS 23/2010: Fiskální politika v kontextu světové krize a její dopady na podnikatelskou sféru.

Reference

- JEŽEK, F., 2010. Vývoj daňového zatížení a státního dluhu ČR. In: *Podniková ekonomika a management*. 5(1–2), 3–11. ISSN 1336-5878.

- JEŽEK, F. *Vliv přímých daní na rozvoj podnikatelského prostředí*. Karviná, 2011. Dizertační práce. Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné. Katedra ekonomie. Školitel doc. ing. Pavlína Pellešová, Ph.D.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika v číslech* [online]. 2011 [cit. 2011-04-27]. Dostupné z: [http://www.miniscitani.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/ED00387592/\\$File/14091026.xls](http://www.miniscitani.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/ED00387592/$File/14091026.xls)
- KUBÁTOVÁ, K., 2005. *Daňová teorie a politika*. Praha: Aspi Publishing. ISBN 80-86395-84-7.
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2010. *Přehled vývoje nedoplatků daňových příjmů veřejných rozpočtů* [online]. [cit. 2010-11-15]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/polol_poklpln_50815.html
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2011. *Příjmy a výdaje sektoru vládních institucí* [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/vlad_fin_stat_55738.html
- SOUKUP, J., 2003. *Mikroekonomická analýza*. Praha: Melandrium. ISBN 80-86175-30-8.
- STIGLITZ, J. E., 1986. *Economics of the Public Sector*. New York: W. W. Norton. ISBN 0-393-01808-3.
- ŠIKULA, M., 2011. Odbúravanie alebo modernizácia sociálne orientovaného štátu, In: *Východiská a výzvy pre sociálnu politiku v nastávajúcom desaťročí*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave. ISBN 978-80-225-3208-2.
- ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA METAL-ALIANCE], [b. r.]. *Tabulka vyměřovacích základů* [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupné z: <http://www.zpma.cz/individualni-platce/osvc/tabulka-vymerovacich-zakladu/>

Další použité zdroje

- BAUMOL, W. a A. S. BLINDER. *Macroeconomics – principles & policy*. Natorp Boulevard: South-Western Cengage Learning, 2009. ISBN 978-0-324-58621-3.
- BUCHANAN, J. M. *Veřejné finance v demokratickém systému*. Praha: Computer press, 1998. ISBN 80-7226-116-9.
- EUROPEAN COMMISSION. *Taxation trends in the European Union – Data for the EU Member States, Iceland and Norway* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010 [cit. 2011-04-27]. ISBN 978-92-79-15801-8. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2010/2010_full_text_en.pdf

- HEIN, E. a A. TRUGER. *Fiscal policy in the macroeconomic policy mix* [online]. 2008 [cit. 2011-05-17]. Dostupné z: http://www.boeckler.de/pdf/p_inmk.wp.03.2008.pdf
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. Praha: C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-255-1.
- JANOTA, E. *Zpráva o dopadech daňové zátěže na zaměstnanost* [online]. 2010, [cit. 2010-02-03]. Dostupné z: <http://www.asocr.cz/dokumenty/2009/090622zprava.pdf>
- KERCHAR, M. a CH. EVANS. Sustaining Growth in Developing Economies through Improved Taxpayer Compliance: Challenges for Policy Makers and Revenue Authorities. *E-Journal of Tax Research*. 2009, 7(2), s. 171–201. ISSN 1448-2398.
- KISLINGEROVÁ, E. *Podnik v časech krize: jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží: zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. Praha: Grada, 2010, 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0.
- KLIKOVÁ, CH. a I. KOTLÁN. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2006. ISBN 80-86572-37-4.
- MACH, P. *Daňová konkurence musí být zachována* [online]. 2004 [cit. 2009-11-28]. Dostupné z: <http://www.petrmach.cz/cze/prispevek.php?ID=77>
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Fiskální výhled České republiky 2010* [online]. 2011 [cit. 2011-03-23]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/FiskalniVyhled_2010Q2_2.pdf.pdf
- OECD TAXATION. *Revenue Statistics 1965–2008*. Paris: OECD Publishing, 2009. ISBN 978-92-64-07576-4.
- SLANÝ, A. a M. ŽÁK. *Hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-237-3.
- SLANÝ, A. a kol. *Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost* [online]. 2011 [cit. 2011-01-12]. Dostupné z: http://info.muni.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1868&Itemid=1
- SYNEK, M. a kol. *Podniková ekonomika*. Praha: C. H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-736-7.
- ŠIROKÝ, J. *Daňová teorie s praktickou aplikací*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-413-9.
- VANČUROVÁ, A. a L. LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2010*. Praha: Vox, 2010. ISBN 978-80-86324-86-9.

Tax policy in the Czech republic vs business sector

It is natural that perhaps all countries have for its object economic growth. It can be used various instruments or apparatus. Small and medium sized enterprises are generally thought to be useful due to its unique capability to absorb manpower. Therefore, the aim of the article is to analyze economic policy in Czech Republic, the tax policy in the concrete, and search connections between the tax policy and its impacts on enterprises.

Keywords: tax burden, taxes on income and profits, social security contributions, health insurance contributions, Groves Clark mechanism

Kontaktní adresa:

Ing. Filip Ježek, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, Slezská univerzita v Opavě, Univerzitní náměstí 1934/3, 733 01 Karviná-Fryštát, e-mail: jezek@opf.slu.cz

JEŽEK, F. Daňová politika ČR versus podnikatelský sektor v období celosvětové hospodářské krize. *Littera Scripta*. 2011, 4(2), 89–102. ISSN 1802-503X.
